

İzmir Mebusu Pertev Arat ve üç arkadaşının, vekâlet, idare, müessese veya kurum emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılacaklar hakkında kanun teklifi ve Muvakkat Encümen mazbatası
(2/25)

2 . VII . 1954

Yüksek Riyasete

Vekâlet, idare, müessese veya kurum emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılacaklar hakkındaki kanun teklifimizi mucip sebepleriyle birlikte ilişik olarak sunuyoruz.

Gereğinin yapılmasına müsaade buyurulmasını saygılarımızla rica ederiz.

İzmir	Zonguldak	Zonguldak	Kocaeli
Pertev Arat	Sebatî Ataman	Nusret Kirişcioğlu	Selâmi Dinçer

MUCİP SEBEPLER

Uzun yılların biriktirip getirdiği kırtasiyecilik itiyatlarının âmme hizmetlerinin görülmesinde iras ettiği zararları bertaraf etmek için bu hizmeti ifa edenlerin zihniyetlerinde bir tebeddül yaratabilecek yeni kanun tesislerine ihtiyaç vardır.

Memur statümüzü ihdas ettiği rehavet neticesi memuru ataletе sevk eden kaideleri yerine halka hizmet duygusunu yaratacak ve memurlarımızı doğru çalışma yoluna getirebilecek bir hükmün aynı zamanda bu sakim itiyadı bertaraf edecek terbiyetkâr tesirler hâsıl edeceğine de şüphe edilemez.

Birtakım hükümler silsilesinin yarattığı bürokrasiyi kaldırmak ve her ne suretle olursa olsun Devlete yararlı olmayan unsurları bertaraf etmek hükümetler için tatbiki zaruri bir vazife olmalıdır.

Kâğıt üzerine tesbit edilen vasıfların yanında memur haleti ruhiyesinde halka müteveccih hizmet anlayışını ve şahsi ahlâk üstünlüğünü de tesise hizmet edecek hüküm ve müeyyidelere de ihtiyaç vardır. Nitekim :

Belçika, İsviçre ve Amerika'da idareye, memuru mutlak surette azletmek salâhiyetinin tanındığı, İsviçre'de memur statüsünün her üç senede bir teaddedilen ve teaddedilmediği takdirde hükmü münfesih addedilen bir sistem içinde cereyan etmekte olduğu, Franse'da ise son (Jüris Prüdans) larla çıkarma kararları aleyhine memurlar tarafından devlet şûrasına gidilemeyeceği, İngiltere'de ise bâzı küçük istisnalarla memurları çıkarmak hakkının onu tâyin eden makama mutlak olarak tanınmakta bulunduğu malûmdur.

Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 56, 92 nci maddeleri azil müessesesi hükümlerinin tesisine müsait bulunmakla beraber azil karar ve muamelelerinde yapılması muhtemel bâzı hataların tashihi-ne imkân verecek bir elâstikiyeti haiz ve daha yumuşak bulunan (Vekâlet emri) müessesesini işler hale getirerek ıslan edilmesi suretiyle yukardan beri arz ve izah edilen gayeyi elde etmek imkânı olacağı neticesine varılmış ve vekâlet, idare veya müessese emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırma kararları aleyhine kaza mercilerine baş vurulmaması ve elyevm olduğu gibi hizmet müddetine göre bir nispet dairesinde maaş verilerek vazifeden uzak kalma müddetinin kısaltılması gibi bâzı değişikliklerle ayrı bir kanun teklif edilmesinin ihtiyaca daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Bu maksatla merbut kanun teklifi hazırlanmıştır.

Muvakkat Encümen mazbatası

T. B. M. M.

Muvakkat Encümen

Esas No. 2/25

Karar No. 2

3 . VII . 1954

Yüksek Reisliğe

İzmir Mebusu Pertev Arat ve üç arkadaşı-
nın, (Vekâlet, idare, müessese veya kurum em-
rine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırıl-
acaklar hakkında) ki kanun teklifi Encümeni-
mizde Başvekil ile Adliye, Dahiliye ve Maarif
vekilleri ve Maliye Vekâleti mümessilleri hazır
buldukları halde müzakere olunmuştur.

Teklif sahiplerinin esbabı mucibelerinde de
izah edildiği üzere, uzun yılların biriktirdiği
kırtasiyecilik itiyatlarının, âmme hizmetlerini
ifa edenlerde, işi görmek ve zamanında netice-
lendirmek değil, mevcut müeyyidelerden kur-
tulabilmek için sadece formaliteyi tekemmül
ettirmek melekelerini inkişaf ettirdiği; teminat
namı altında memura ancak bir imtiyaz mah-
sus veren lüzumsuz ve icapsız kaidelerin, onu
munhasıran sâyiakal kanunu tesir altında bıra-
karak atalet ve rahavete sevk ettiği ve mesuli-
yet duygusunu ve halka hizmet şuurunu dumu-
ra uğrattığı; buna mukabil mevcut müeyyide-
lerin kifayetsizliği ve maalesef ifrata götürülüş
murakabe tatbikatı yüzünden tamamen tesirsiz
ve muattal kaldığı; cari hayat içinde tekerrür
ve temadi eden ve halkın şuur ve vicdanında
ıstıraplı akisler yaratmak ve hizmet için telâ-
fisi mümkün olmayan zararlar tevlihdemekle be-
raber, zaman ve mekân içinde formel kaidele-
rin istediği şekilde takip ve tesbitine imkân
bulunmayan yolsuzlukların toptan müeyyidesiz
bırakıldığı; ve nihayet, siyasi tesir ve hislerin
her türlü ugubetten azade kalmak emniyeti için-
de, hattâ vatandaşa işkence yapmaya kadar va-
ran davranışlar haline kolayca inkilâbettığı bu-
gün memleketimizde açıkça müşahede edilen
hakikatlar olarak ortada durmaktadır.

Encümenimiz müzakeratında ehemmiyetle
ve şükranla tebarüz ettirildiğine göre, Büyük
Milletimizin haiz olduğu yüksek medeni istidat

ve terakki kabiliyetinden elbette ve tabiatıyla
hissedar olan memurlarımızın büyük bir kısmı,
Devletimizin bünyesinde ve millî varlığımızın
hemen her sahasında rehakâr tesirleri görülen
demokratik inkilâbımıza intibak etmişlerdir.
Ancak dört yıllık bir tecrübe ve tehzip gayre-
tinden sonra bugün, bir nesil boyunca teşek-
kül ve âdeta tahaccür etmiş olan kötü zihniyet
ve itiyat ırlarını bünyeden tamamen sökülüp
atmanın mümkün olmadığı da anlaşılmıştır.

Bu imkânsızlığı doğuran başlıca âmilin, mev-
cut mevzuatımızdaki müeyyidelerin za'fı ve
kifayetsizliği olduğu aşîkârdır. Teminat kis-
vesi altında, hakikatta bir zümreyi bir tahak-
küm idaresinin alet ve vasıtası olarak dokunul-
maz hale getirmekten başka bir gayeyi istihdaf
etmiyen bir imtiyazlar manzumesi, gaye olması
lâzımgelen hizmetle onun vasıtası olarak vücud-
da getirilen teşkilât uzuvlarının yerlerini de-
ğiştirmiş, hizmeti vasıta, teşkilât uzuvlarını ga-
ye haline getirmiştir.

Tahakküm değil, hizmet maksadını güden
bir iktidarın bu hale tahammül etmesi elbette
doğru değildir. Âmme hizmetlerinin hüsnü ifa-
sı mesuliyetini millete karşı yüklenmiş olan
böyle bir iktidarın, bu hizmetlerin ifası için
kullandığı vasıtaları, ne sebep ve suretle olursa
olsun hizmete yaramaz hale geldikleri anda
uzaklaştırmak hak ve vazifesine sahip olması
gerektir.

Bu lüzumu bütün vüsat ve şumulü ile takdir
eden encümenimiz, kanun teklifinin Hükümete
âmme hizmetlerini ifa edenlerden, her hangi bir
sebeple bu hizmete yararsız ve zararlı olanları
vazifeden uzaklaştırmak imkân ve salâhiyetini
veren ve bunu akim ve neticesiz bırakabilecek
her türlü engeli bertaraf eden esaslarını kabul
ve tasvibetmiştir.

Bu esasların, uzun zamandan beri demok-rasi usulü ile idare olunan ekseri Garp memle-ketlerinde de muhtelif şekillerde tatbik sahası bulduğu da ayrıca kayda şayan görülmüştür.

1. Birinci madde : Maddelerin fıkra fıkra yapılan müzakeresi neticesinde :

A) Maddenin ilk fıkrasında Hükümetin teklifi üzerine şumulü tasrih ve tavzih eder mahiyette bir değişiklik yapılmış, teklifin şü-mulüne hâkimlerin de girdiği görülerek, Teş-kilâtı Esasiye Kanununun 55 nci maddesinin hâ-kimlerin azli hususunu kanunen tâyin edilecek hâllere hasreden ve 56 nci maddesinin bu husu-sun kanunu mahsusu ile tâyin edeceğini tebey-yün eyliyen hükümleri muvacehesinde, hâkim-lerin ıtlak ifade eden ve umumi mahiyette olan fıkra hükmünden istisna edilmesi muvafık göröl-müştür. Bu hale göre, Hâkimler Kanununun, bir kısım hâkimlerin vekâlet emrine alınabile-ceği hükmünü ihtiva eden 82 nci maddesi hâki-min hükmünün mahfuziyetini temin ve fakat, 82 nci maddenin sonunda mevcut olan ve kanun teklifinin Büyük Meclisçe kabulü halinde or-tadan kalkacak olan Memurin Kanununun ilgi-li hükümlerinin tatbikını âmir hükmün baka-sımdaki gayritabiîliği izale üzere birinci madde sonuna bir fıkra eklenmiştir.

Bu husustaki müzakereler sırasında, bugün-kü durumda hâkimlerden ancak bir kısmının, o da nâkâfi şartlar ve hallerde ve tatbikatta güçlükler doğuran bir usulle vekâlet emrine alınması hükmünü ihtiva eden mezkûr 82 nci maddenin ihtiyaca uygun bir şekilde tadili yo-lunda Hükümetin bir teklif getirmesi lüzumu-na da Encümenimizce ehemmiyetle işaret olun-muştur.

B) İkinci fıkranın son cümlesi tatbikatta vuzuhu ve kolaylığı temin edecek şekilde deği-ş-tirilmiştir.

C) Üçüncü fıkra dahi aynı mealde olmak üzere daha vazıh bir şekilde değiştirilmiştir.

II - İkinci madde : Birinci madde hükmün-den hâkimler istisna edildiğine göre, daha yük-sek derecede bulunan Temyiz âzalarıyla, aynı mahiyette kabul edilen Devlet Şûrası ve Divanı Muhasebat âzaları hakkında da 1 nci madde hükmünün tatbikına lüzum ve mahal bulunma-dığı mülâhazasıyla 2 nci maddenin tamamen tayyedilmesi uyyun bürülmüştür.

III - 3 nci madde : 2 nci madde tayyedil-diği cihetle bu madde 2 nci madde olarak ve maksadı vaz'ı tasrih ve tavzih edecek şekilde değiştirilmek suretiyle kabul edilmiştir.

IV - 4 nci madde : Halen mer'i mevzuatı-mızda mevcut vekâlet emri müessesesinin, yu-karda bertafsil zah edildiği veçhile, suri ve iş-lemez bir müeyyide halinde kalmasının başlıca sebebi bu yoldaki kazai murakabenin kendi takdirini âmme hizmetinin ifası mesuliyetini taşıyan idarede olması gereken takdir yerine ikame eder şekilde işlemesi olmuştur. Esasen kanunen muayyen bir sebep ve şarta talik edil-miyen 1 nci maddedeki idare salâhiyetinin isti-mali suretiyle verilecek idari kararlar hakkında kazai murakabenin esasa mütedair bir kontrolü bahis konusu olamayacağı cihetle bu madde bu hususu tasrih eder mahiyette olarak kabul edil-miş, ancak vekâlet emrine alınan kimsenin altı ay zarfında tekrar vazifeye alınabileceği derpiş edildiğine göre, her hangi bir yanlışlık veya haksızlığı idarenin bizzat tashihine imkân hâ-sıl olabilmesi için mafevk idari mercilere müracaat hakkının tanınmasının maksadı uygun olacağı mütalâa edilerek bu maddenin birinci fıkrasındaki (idare) kelimesi çıkarılmış, ancak müracaat edilemeyecek olan kaza mercii'nin idari ve adli kaza mercii olarak tasrihi uygun göröl-müştür.

Maddenin ikinci fıkrasından da lüzumsuzlu-ğuna ve bâzı teşekküllerin bu hususta mevzuatı bulunmamasına binaen (hususî mevzuatına göre ittihaz olunan) ibaresi tayyedilmiştir.

Bu madde ikinci maddenin çıkarılması sebe-biyle üçüncü madde olarak numaralanmıştır.

V - Dördüncü madde olarak numaralanan 5 nci maddeden (Hâkimler Kanunu) kelimeleri, birinci maddede yapılan tadil dolayısıyla hafze-dilmiştir.

VI - Altıncı madde 5 nci madde olarak ay-nen kabul edilmiş ve ikinci maddenin tekliften çıkarılması hasebiyle 7 nci madde tashiren ve 6 nci madde olarak kabul olunmuştur.

Yukarda arz edildiği üzere tadilen kabul olu-nan kanun teklifinin mahiyeti itibariyle arz et-tiği ehemmiyet ve müstaceliyet dolayısıyla tak-dimen ve müstacelen müzakeresi encümenimizce kararlaştırılmış olmakla bu yolda Yüksek Meclisin

tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe
sunulur.

Muvakkat Encümen

Reisi

Konya

H. Özyörük

Ma. Mu.

Zonguldak

S. Ataman

Afyon K.

Söz hakkım mahfuzdur

K. Özçoban

Reis V.

Ankara

Â. Benderlioğlu

Kâtip

Bilecik

Ş. Hasırcı

Balıkesir

M. S. Esen

Erzurum

Söz hakkım mahfuzdur

A. Eryurt

Kocaeli

Söz hakkım mahfuz

T. Güneş

Ordu

R. Aksoy

İstanbul

H. Hüsmen

İmzada bulunamadı

Niğde

S. Ertur

Rize

Söz hakkım mahfuz

İ. Akçal

Siird

M. D. Süalp

İmzada bulunamadı

İZMİR MEBUSU² PERTEV ARAT VE ÜÇ ARKADAŞININ TEKLİFİ

Vekâlet, idare, müessese veya kurum emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılacaklar hakkında kanun teklifi

MADDE 1. — Umumi, mülhak veya hususi bütçelerle bunlara bağlı idare, müessese ve kurumlardan maaş alanlar (Subay ve askerî şahıslar hariç) tâyinlerindeki usule göre mensup oldukları vekâlet, idare, müessese veya kurum emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılabilirler.

Bu takdirde on beş seneden aşağı hizmeti olanlara dörtte bir, on beş seneden yirmi seneye kadar hizmeti olanlara üçte bir, ve yirmi seneden fazla hizmeti olanlara yarım maaşları nispetinde ve altı ay müddetle maaş verilir. Bu müddet vazifeden uzaklaştırılma tarihinden başlar.

Bu suretle vazifeden uzaklaştırılanlar bu müddet zarfında tekrar vazifeye alınabilirler. Buldukları dereceye veya bir derece aşağısına muadil bir hizmete tâyin edilmeyenlerle tâyin olundukları vazifeyi kabul etmeyenler hakkında emeklilik hükümleri tatbik olunur.

MADDE 2. — Temyiz mahkemesi ve Şûrayı Devlet reis ve âzaları ile başmüddeiumumisi hakkında Hükümetin teklifi ve Büyük Millet Meclisi Adliye ve Dahiliye encümenlerinin müşterek kararı ile ve Divanı Muhasebat reis ve âzaları hakkında da Büyük Millet Meclisi Riyaset Divanınca verilecek kararlarla birinci maddede hükümleri tatbik olunabilir.

MADDE 3. — Üniversitelerin öğretim kadrolarına dâhil bilûmum mensupları hakkında Hükümetin işarı üzerine senato kararı ile birinci madde hükümleri tatbik olunabilir.

MADDE 4. — Bu kanun gereğince ittihaz olunacak vazifeden uzaklaştırma karar ve muameleleri aleyhine hiçbir idare, veya kaza merciiine müracaat olunamaz.

Bu madde hükmü İktisadi Devlet Teşekkül-

MUVAKKAT ENCÜMEN DEĞİŞTİRİŞİ

Bağlı Buldukları Teşkilât Emrine Alınmak Suretiyle Vazifeden Uzaklaştırılacaklar hakkında Kanun

MADDE 1. — Umumi, mülhak veya hususi bütçeli idarelerle belediyeler ve bunlara bağlı idare, müessese ve teşekküllerden maaş alanlar (hâkim, subay, astsubay ve askerî memurlar hariç) tâyinlerindeki usule göre mensup oldukları vekâlet, idare, müessese veya teşekkül emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılabilirler.

Bu takdirde on beş seneden aşağı hizmeti olanlara dörtte bir, on beş seneden yirmi seneye kadar hizmeti olanlara üçte bir ve yirmi seneden fazla hizmeti olanlara yarım maaşları nispetinde ve vazifeden uzaklaştırıldıkları tarihi takibeden ay başından itibaren altı ay müddetle maaş verilir.

Bu müddet zarfında kurumlarınca teklif edilen eski vazifelerine eşit veya bir aşağı derecedeki vazifeleri kabul etmeyenlerle kendilerine her hangi bir vazife verilmemiş bulunanlar hakkında emeklilik hükümleri tatbik olunur.

2556 sayılı Hâkimler Kanununun 82 ne maddesi hükmü mahfuzdur. Ancak mezkûr madde mucibince vekâlet emrine alınan hâkimler hakkında bu maddenin 2 ve 3 neü fıkraları ve bu kanunun 3 neü maddesi hükümleri tatbik olunur.

MADDE 2. — Bu kanunun 1 ne maddesi, üniversitelerin öğretim kadrolarına dâhil mensupları hakkında, senatonun mütalâası alındıktan sonra Maarif Vekâletince tatbik olunur.

MADDE 3. — Bu kanun gereğince ittihaz olunacak vazifeden uzaklaştırma karar ve muameleleri aleyhine hiçbir idari ve adli kaza merciiine müracaat olunamaz.

Bu madde hükmü İktisadi Devlet Teşekkül-

Teklif

leri ve bunlara bağı müessese ve kurumlarla sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası Devlete ait olan müesseselerin hususi mevzuatına göre ittihaz olunan vazifeden uzaklaştırılma karar ve muamelelerine de şâmilidir.

MADDE 5. — Memurin Kanunu ek ve tadilleriyle Hâkimler Kanununun ve hususi teşkilât kanunlarıyla diğer bilcümle kanunların bu kanuna muhalif hükümleri mülğadır.

MADDE 6. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 7. — Bu kanun hükümlerini icraya Büyük Millet Meclisi Reisi ve İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Muvakkat E.

leri ve bunlara bağı müessese ve kurumlarla sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası Devlete ait olan müesseselerin vazifeden uzaklaştırılma karar ve muamelelerine de şâmilidir.

MADDE 4. — Memurin Kanunu ek ve tadilleriyle hususi teşkilât kanunları ve diğer bilcümle kanunların bu kanuna muhalif hükümleri mülğadır.

MADDE 5. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 6. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.